

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	13
ΠΙΝΑΚΕΣ ΜΕΤΑΓΡΑΦΗΣ ΑΛΦΑΒΗΤΩΝ	15
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΦΙΕΣ	19
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	39
I. ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΤΟΥΣ ΕΞΕΛΙΞΗ	53
<i>A. Τα βεράτια που αφορούν μέλη του Ανώτατου Κλήρου και οι διατάξεις τους</i>	56
1. Ο κατάλογος των κειμένων	56
2. Το περιεχόμενο των διατάξεων: προσπάθεια κωδικοποίησης	73
<i>B. Η σημασία της διόγκωσης και της συρρίκνωσης του «σώματος» των βερατίων</i>	94
1. Τα πατριαρχικά βεράτια του <i>Κλίματος</i> του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως	96
2. Τα μητροπολιτικά βεράτια του <i>Κλίματος</i> του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως	104
3. Βεράτια Ιεραρχών άλλων Ορθοδόξων Εκκλησιών και άλλων δογμάτων	113
II. ΑΠΟ ΤΟ ΣΟΥΛΤΑΝΙΚΟ ΔΙΟΡΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΗ ΕΚΛΟΓΗ: Η ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ, ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	121
<i>A. Σουλτάνος και Πατριάρχης: απολυταρχία στο Κράτος και μονοκρατορία στην Εκκλησία: τέλη 15ου-αρχές 17ου αιώνα</i>	123
<i>B. Αρχές εξελίξεων και «μονοπόρσωπος αὐθεντία»: μέσα 17ου-αρχές 18ου αιώνα</i>	125
<i>Γ. Η κατάρρευση της πατριαρχικής μονοκρατορίας και η καθιέρωση του Γεροντισμού (μέσα 18ου αιώνα)</i>	127

Δ. Οι μεταρρυθμίσεις πριν από τις Μεταρρυθμίσεις: Γέροντες, Σύνοδος, Φαναριώτες και συντεχνίες: δεύτερο μισό του 18ου-πρώτο μισό του 19ου αιώνα	134
E. Οι αλλαγές του Τανζιμάτ: η θεσμική κατοχύρωση του ρόλου της «μέσης αστικής τάξης»: δεύτερο μισό του 19ου-αρχές 20ού αιώνα	148

III. ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ: ΤΑ ΔΟΣΙΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΥΛΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ .....

165

A. Η καταβολή των δοσιμάτων και η διαδικασία ένταξης της Εκκλησίας στους οθωμανικούς θεσμούς	167
1. Το πεσκέσι: «αντίδωρο» για την εκχώρηση του πατριαρχικού αξιώματος (1464/5)	167
2. Το χαράτζι: προϋπόθεση για την παραμονή του Πατριάρχη στο αξίωμά του (1474-πρώτο μισό του 17ου αιώνα)	170
3. Η αλλαγή του 1640/1 (;): το χαράτζι γίνεται δόσιμο για το «κρέας του βασιλικού μπιστανίου»	171
4. Η αλλαγή του 1714: το ποσό του πεσκεσίου γίνεται ετήσιο δόσιμο (μυρί)	174
5. Η προσθήκη στο μυρί το 1763 (;): το αντίτιμο της αναγνώρισης της διεύρυνσης της πατριαρχικής δικαιοδοσίας	177
6. Νέες προσθήκες στο μυρί το 1766/7: το αντίτιμο της διεύρυνσης της εδαφικής δικαιοδοσίας του Οικουμενικού Πατριάρχη	181
7. Και νέα προσθήκη στο μυρί το 1806: το Πατριαρχείο συνεισφέρει στις ανάγκες στρατιωτικής αναδιοργάνωσης	184
8. Το μοικαρέρι: ένα δόσιμο που δεν αναγράφεται στα βεράτια	185
B. Η κατάργηση των δοσιμάτων το 1856: οι ενεργητικές για τα οικονομικά της Εκκλησίας συνέπειες του Τανζιμάτ	188
Γ. Η διαδικασία καταβολής των δοσιμάτων: ένα ακόμη βήμα για την ένταξη της Εκκλησίας στην οθωμανική γραφειοκρατία	192
Δ. Η Εκκλησία ως φοροεισπρακτικός μηχανισμός και η σουλτανική συνδρομή	197

IV. ΒΕΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΑ: Η ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ .....

209

A. Ο χαρακτήρας της εδαφικής δικαιοδοσίας του Πατριάρχη	212
B. Η επέκταση της εδαφικής δικαιοδοσίας του Πατριάρχη (1766/7) και η οθωμανική εξουσία	217
Γ. Η συρρίκνωση του Οθωμανικού Κράτους κατά το 19ο αιώνα συνεπάγεται και τη συρρίκνωση της εδαφικής δικαιοδοσίας της Μεγάλης Εκκλησίας	227

Δ. Τα βεράτια ως <i>notitiae episcopatum</i>	229
1. Το βεράτι του 1662: συνέχεια της παράδοσης του 15ου και 16ου αιώνα	232
2. Τα βεράτια του 18ου, 19ου και 20ού αιώνα σε σχέση με τα <i>Συνταγμάτια</i>	235
α. Τα βεράτια του 1754 και 1757 ακολουθούν την τάξη εκκλησιαστικής πρωτοκαθεδρίας.....	236
β. Τα βεράτια του 19ου και του 20ού αιώνα και το φερμάνι για την ίδρυση της Βουλγαρικής Εξαρχίας (1870): συντηρητισμός και αποστασιοποίηση από τα <i>Συνταγμάτια</i>	252
i. Οι περιοχές του «πυρήνα» του <i>Κλίματος</i> του Οικουμενικού Πατριαρχείου.....	267
ii. Οι περιοχές των <i>Κλιμάτων</i> των πρώην Αρχιεπισκοπών Αχρίδας και Ιπεκίου.....	281
V. ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΚΑΙ Η ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ	295
Α. Η κατά την οθωμανική εξουσία ταυτότητα του ποιμνίου του Οικουμενικού Πατριάρχη	298
1. Από τις «ομάδες» στην αναγνωρισμένη από το Κράτος ενιαία θρησκευτική Κοινότητα (<i>millet</i>)	299
2. Από τους «απίστους» (<i>Kefere</i>) στους «Ρωμαίους» (<i>Rumîyan</i>)	301
3. Οι αλλαγές του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα: το «Ρωμαϊκόν έθνος» και οι Βούλγαροι, «πιστοί ύπηκοοί της Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητος»	303
Β. Η εξέλιξη του νομικού καθεστώτος του Πατριαρχείου και του Πατριάρχη: από τον «επιβλέποντα τις εσφαλμένες θρησκευτικές συνήθειες των απίστων» στο «μέσον τής Κυβερνήσεως»	315
1. Τα βεράτια ως βάση του νομικού καθεστώτος του Πατριάρχη και ο χαρακτήρας των «προνομίων»	318
2. Η εφαρμογή των «προνομίων» στην πράξη: Πατριαρχείο και οθωμανικός διοικητικός μηχανισμός	328
3. Το πατριαρχικό αξίωμα (<i>patriklik</i>), το «Κοινόν» (<i>Keşîshane</i>) και το Πατριαρχείο (<i>Patrikhane</i>): η σταδιακή άρση της διάστασης οθωμανικών και εκκλησιαστικών θεωρήσεων για τη Μεγάλη Εκκλησία	335
α. Το <i>patriklik</i> , το <i>mitrepolidlik</i> και το <i>piskoposluk</i> : οι «όφφικιάλιοι ὀαγιάδες».....	337
β. Ο <i>Keşîshane</i> : μία ακόμη αναγνώριση του συλλογικού χαρακτήρα της διοίκησης του Πατριαρχείου.....	350
γ. Η ταύτιση του <i>patriklik</i> με το <i>Patrikhane</i> : η αναγνώριση του Πατριαρχείου ως νομικού προσώπου	354

ΕΠΙΛΟΓΟΣ	363
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Μεταφραστική αποκατάσταση του ανανεωτηρίου βερατίου που δόθηκε στον Οικουμενικό Πατριάρχη Σεραφείμ Β΄ λίγο μετά την 30ή Οκτωβρίου 1757, λόγω της ανόδου στο θρόνο του Σουλτάνου Μουσταφά Β΄	373
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	391
ΠΙΝΑΚΕΣ	481
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	503
ΧΑΡΤΕΣ	567